

Niels Kayser Nielsen. Cand. mag. og ph.d. Lektor i kulturhistorie ved Aarhus Universitet. Arbejder især med Nordens historie efter 1750, madkultur, historiebrug, nationalisme og idræts-historie.

SANGE FRA VESTKYSTEN

– en oversat side af populærmusikken i Danmark

Det er det vestjyske musikmiljø – på kysten fra Grænsen til Skagen – der er i fokus i denne artikel, hvor der skal ses nærmere på, hvem der er med, og hvad der synges om i denne musiktradition, der er næsten ukendt i den øvrige del af landet.

Ærindet med artiklen er at belyse en ofte overhørt musik, som med visse undtagelser ikke figurer i det officielle danske mediebillede og således henlever en stille tilværelse i den danske kulturelle offentlighed. Ikke desto mindre eksisterer denne musik som et stykke levende kulturarv. Dette sigte har imidlertid også et mere generelt perspektiv, nemlig at pege på at den kulturdemokratiske praksis ikke kun angår retten til at ytre sig, men også retten til at blive hørt på den kulturelle scene med henblik på en ligeværdig anerkendelse. Det gælder generelt, men i særdeleshed for samfundsgrupper, som kulturelt set adskiller sig fra majoritetskulturen i enten etnisk eller geografisk henseende. Normalt har de etniske minoriteter været i søgelyset i denne sammenhæng, men der kan også peges på andre områder, hvor fx en geografisk, social eller kulturel minoritet adskiller sig fra hovedmønstret og har vanskeligt ved at få mæle – uden at have betegnelsen ”etnisk” hæftet på sig. Det gælder bl.a. de indenlandske kulturelle manifestationer, der befinder sig i de geografiske randområder langs den jyske vestkyst.

Det er tesen i denne artikel, at det dels er ved at være hjemmehørende i periferien, at den vestjyske populærmusik har haft relativt lille bevågenhed på den populærkulturelle musikscene, dels som følge af de særegne temaer, der synges om i dette miljø. Som følge heraf er den problemstilling, som skal tages op til nærmere undersøgelse, følgende: I kraft af hvilke indholdsmæssige tematikker afviger sangene fra det vestjyske musikmiljø fra tilsvarende musikmiljøer i mere

centrale områder af Danmark? ¹ Efter svaret herpå kan der være anledning til at foretage et par perspektiveringer og teoretiske overvejelser vedrørende kulturelle minoritetskulturer og anerkendelse. Det sker i dialog med den canadiske samfundsfilosof Charles Taylor, som i sin bog om det multikulturelle samfund, betoner, at en fokusering på kun den individuelle side af identiteten overser ikke kun kulturens, men også dialogens betydning i vores liv. Og dermed retten til ikke kun at ytre sig, men også til at blive hørt. ²

Musikkulturelt demokrati – og manglen herpå

Et af de kulturelle områder, hvor den manglende kulturelle repræsentation af udkantsdanmark er særligt fremherskende, udgøres af populærkulturen, og her i særdeleshed populærmusikken. Siden Danmarks Radio omkring 1960 begyndte at interessere sig for skolebørns og unges musikmag og stimulerede denne med særlige udsendelser henvendt til dette segment af lytterskaren, i begyndelsen forestået af Hans-Jørgen Skov, senere af Jørgen de Mylius, har der været tale om en markant fokusering på angloamerikansk rytmisk musik. Både i form af henholdsvis beat og hårdtslående rock og dermed beslægtede stilarter samt det, som Chr. Braad Thomsen har betegnet som ”familiepop”. ³ Bror Kalles Kapel og såkaldt ”ældre dansemusik” forsvandt i samme tidsrum som dug for solen. Sange på italiensk gled ud med Robertino, ligesom tyske schlagere dernæst blev mødt med en blanding af medlidenhed og foragt. Polsk eller rumænsk populærmusik har man aldrig hørt. Scenen har været forbeholdt et ret snævert spektrum, som sættes i relief af, at gymnasieungdommens jazzalternativ også forsvandt fra scenen i løbet af 1960’erne. ⁴ Elvis og Cliff, og derefter The Beatles og Rolling Stones m.fl., blev enerådende som led i skabelsen af én stor, nogenlunde homogen, mainstreamartet ungdomskultur.

Som hovedregel bar den præg af dels en angloficering, dels en ungdommeliggørelse af den danske populærmusik, således at der i dag ikke er den store forskel på musikmagen hos de unge og hos 50plus-generationen. Denne tendens har været ledsaget af en intellektualisering og avantgardisering af populærmusikken, en proces der har medført fjernelse af eksempelvis Dansktoppen fra DRs sendeflade, og hvor Giro 413 udgør én af de få tilbageblevne bastioner for en musikmag, der ikke er udgået fra rockens univers. Imidlertid har den udprægede centralisering og homogenisering også indebåret udgrænsning af andre dele af det samlede

---

1 I det følgende er søgelyset primært rettet mod det tekstlige niveau i den vestjyske populærmusik, medens den musikalske side ikke ofres samme opmærksomhed.

2 Taylor 1995

3 Braad Thomsen 2003: 73

4 Kjems 1997

Hver sommer er der lokalrevy i Hvide Sande. Den hedder "Æwl o æ Klét". Gennem mange år har lokale musikere spillet før, under og efter revyen. Blandt musikerne var nogle allerede i 1980'erne med i det navnkundige lokalorkester Krukker og Korsfisk. Senere er nye unge musikere kommet til. Der er i det hele taget en stor traditionsbevidsthed omkring musikken i Hvide Sande. (Foto: Brita Engelholm).

populærmusikliv, som har store vanskeligheder med at komme til orde i den herskende centripetalbevægelse inden for musikken.

Man kunne således have forventet, at interessen og respekten for minoriteterne i det danske samfund og for de multikulturelle islæt i dansk nutidskultur i nogen grad ville have rettet op på miseren. Indvandrere og flygtninge ytrer sig jo dog flittigt i både radio og TV, ligesom bl.a. det tyrkiske og mellemøstlige køkken er en fast bestanddel af gadebilledet og med stor fornøjelse besøges af såvel danske som ikke-danske kunder. På det musikalske område er det imidlertid så som så med interessen. Der spilles meget lidt afghansk og marokkansk populærmusik i radioen – det gælder både lokalradioerne og P3 – ligesom man heller ikke støder på hverken vietnamesisk eller tyrkisk sang i tv i den "brede" sendetid. Bevæger man sig ud på markedet hos de pladeforhandlere, der sælger populærmusik, er billedet det samme. Her er der adskillige hyldemetre med dansk og engelsk musik, medens andre dele af verden er gemt væk under betegnelserne "world" eller "folk" med en vis overrepræsentation af afrikansk og brasiliansk populærmusik.

Ud fra denne synsvinkel kan det næppe heller undre, at også indenlandske "minoriteter" lyser ved deres fravær på den populærmusikalske arena. Som hovedregel er de bands og orkestre, der markedsføres i radio og TV samt i pladeforretningerne fra hovedstadsområdet, med Aarhus på en god andenplads. Resten af

landet bliver normalt "forbihørt" og forbliver urepræsenteret. Kun sjældent bliver der sunget populærmusik på dialekt eller med et markeret stedstilhørsskab, udført af musikere og sangere fra provinsen og periferien af Danmark.

De orkestre og sangere, som tages op i det følgende, er de Thyborøn-baserede West for Vrist Band, Johnny Madsen samt Tørfisk. Desuden Fisker Thomas og De gyldne Løver fra Vendsyssel, Sand på Gulvet fra Esbjergområdet, Bakskuld med tilknytning til Mandø, Drones and Bellows fra Vadehavsegnen, Krukker og Korsfisk fra Hvide Sande, diverse spillemænd fra Fanø som bl.a. spillede op til bal i forsamlingshuset i Sønderho i 1977 samt Iversen Band fra Agger. For nuanceringens skyld skal der gøres opmærksom på, at både Johnny Madsen, Fisker Thomas og Tørfisk har nydt en ikke ubetydelig opmærksomhed i medierne. Samtidig skal nævnes, at de også indfører sig i de vestjyske folkelige musikmiljøer.

I det følgende skal vi se nærmere på, hvilke temaer der er gennemgående i denne musik.

Kærligheden

I Tørfisk-sangen om et bal på Humlum kro opstår der sød musik:

*Æ møt hin' te en bal o Humlum Kro
Hun kom fra Hvidbjerg aw
Ku' æ forstå
Og æ ku' hverken sammel ellers sans'
Dengang hun kom og spurgt, om vi sku' dans'*

Hovedpersonen og pigen fra Hvidbjerg begynder at danse tæt, så tæt "så æ ku' lisså tydlig mærk' hinne krop". Det forlyder, at sådan "danser ingen hjem' o Harboøre". "Du danser godt" får han fremmet frem, "så kom mi' bror å sa' at vi sku' hjem". Han ser ikke pigen mere og kan ikke komme i kontakt med hende, "for mi' knallert er død". Med andre ord en uforløst pubertetskærlighed. Den giver til gengæld anledning til at aftegne et stort længselslandskab, der omspænder hele Nissum Bredning mellem Harboøre Tange og Thyholm, hvor land og vand opgår i et hele som ét stort fællesrum. Ikke ulig den situation, hvor man står på stranden på vestsiden af Thyholm og ser Thyborøn (og Cheminova) aftegne sig langt ude som øer i et stort himmelhav af næsten kosmiske dimensioner. Hovedpersonen finder det forunderligt at tænke sig, at pigen står ovre på den anden side og længes efter ham, således at den fælles dragning indgår i symbiose med vandet og himlen og tilsammen skaber et rum, der i kraft af disse dragninger forvandles fra at være et abstrakt rum og bliver til et sted – et hjemsted. Og skulle man være i tvivl om, hvorvidt det hele nu ikke bare er et abstrakt landskab, kan man hæfte

Gennem de sidste par år har der i august på initiativ af foreningen Lyngvig Havns Venner været holdt fest i Nr. Lyngvig Havn. Deltagerne er dels lokale beboere, dels sommerhusejere og besøgende fra oplandet. Også her bliver der spillet musik og danset til den lyse morgen. (Foto: Lyngvig Havns venner).

sig ved, at han udmaler pigens dejlighed ved at sammenligne hende med en stor klump rav. Så er scenen sat. Dette er hjemstavnslyrik og knytter sig til en tradition fra Thøger Larsen og Erik Bertelsen om at besyngte et rum for herved at tilegne sig det og gøre det til et sted.

Andre steder på Vestkysten skildres kærligheden mere robust og håndfast som fx hos Sand på Gulvet fra Esbjerg og Fanø i sangen om Hans Nielsens fåreflok, der hånende kommer løbende efter frieren, da han tror, at han kan sjakre sig til den skønne Sidsels' kærlighed ved at referere til sin rigdom og sin grundmurede gård. Hun afviser ham skarpt ved at henvise til hans "forbandet" skæve ben. Epikken refererer selvsagt til det romantiske borgerlige kærlighedsideal som grundlag for giftermål snarere end landbrugets traditionelle fornuftsalliancer, men gør det i et regi af får, køer og grise som ramme omkring friersceneriet.

Mere visepræget er én anden af klassikerne fra Fisker Thomas' repertoire, nemlig "Anna Lovinda", der har sin egen drømske uforklarlighed lig et skib, som man uklart aner i mørket på havet. Sangen har Fisker Thomas hentet i Norge hos den folkekære visesanger Erik Bye og er i sig selv et vidnesbyrd om de traditionelt tætte kulturforbindelser mellem Vendsyssel og Sydnorge. Erik Bye siges at være blevet inspireret til sangen ved synet af en gravsten – vistnok på New Foundland – over Anna Lovinda, der uvist af hvilke grunde døde som 20-årig enke efter styrmanden på "den sorte skude", der selv omkom på havet i en alder af 25 år. En sang med en sådan tematik må nødvendigvis vinde genklang overalt i Vestkystens fiskeri- og havnebyer med de talrige mindesmærker over forliste søfolk, redningsfolk og fiskere. Dødens nærvær bliver man bestandigt påmindet om på Vestkysten.

Kristentroen

Dette tema spiller ikke den store rolle i sangene fra Vestkysten, men er dog på ingen måde et anatema. I Tørfisk-sangen ovenfor om Nissum Bredning og Humlum kro nævnes historien fra Gamle Testamente om Moses, som kunne beherske vandene, i forbifarten, men ellers er det især Iversen Band fra Agger, der er kendt for at være en indremissionsk bastion, som inddrager kristendommen i deres sangunivers – både i sangene på rigsdansk og på dialekt. Det er imidlertid karakteristisk, at det kristne kærlighedsbudskab bestandigt er indsat i en konkret hverdagsagtig kontekst, således at det fremtræder som hjemmevant og uanstrengt nærværende, når kristentroen placeres i en kontekst af ”neon over Nordhavn” og ”ved Sildekajens bolværk”. Det kristne budskab er, lavmælt, til stede i næsten hver eneste af bandets sange, men uden de store forkyndende falbelader og angloamerikansk vækkelsespræg med gospelkor og ”happy-clappy”. I stedet spilles der solid rockmusik, der både forholder sig til den store utopiske dag, hvor alt kommer til alt, og til medfølelsen med mennesker, der er udsatte, frygt-somme eller fordrevne. Det at være fremmed og uden tilhørsforhold skildres som skrækscenariet over alle, det gælder både dem, der er stemplede som outsiders og anderledes, ensomme gamle og flygtninge fra Mogadishu. Ad den vej får man samtidig, indirekte peget på den positive modpol: at høre hjemme et sted. Om det nu er i lokalmiljøet, i den kristne tro eller i begge dele. Og så kan man i øvrigt i den raffinerede metaforik og det udtryksfulde symbolsprog høre, at Iversen Band har lånt en del af den underfundige ordgøgler ovre fra den søndre side af Thyborøn Kanal, Johnny Madsen.

Og alligevel er der forskel. Johnny Madsen har sin rod i modernismens forandrings- og opbrudstænkning. Iversen Band er utryg ved disse opbrud og har forankret deres (om)verdensforståelse i troen på Kristus. Det fælles for dem er stedsbevidstheden. Selv når de skriver om den store verden, dens farer og udfordringer, er man aldrig i tvivl om, at det sker med rødder i Vestjylland. Lokalforankringen er aldrig til at tage fejl af. Det er den, der giver perspektiv på tingene og skaber en position at se tingene ud fra. Hos Iversen Band er det lokale og det kristne to sider af samme mønt, og noget der hænger sammen som strandbred og hav.

Arbejdet

På West for Vrist Bands cd *Morgensol* er der et nummer om noget så ordinært som at være langturschauffør. ”Trucker i Europa” hedder det. Der er finstemt socialrealisme, som er tæt på virkeligheden, uden hverken heroisme eller jammer. Det antydes, at livet på landevejene kan være ensomt. Stilen er nøgtern og ligefrem og

Ved de lokale folkefester på Holmsland Klit er alt baseret på frivillig arbejdskraft. Fastboende og sommerhusejere leverer alle deres bidrag. Nogle helsteger pattegrisen, andre rejser partyteltet, anretning af maden, servering og udskænkning samt den efterfølgende oprydning næste dag foregår også på frivillig basis. (Foto: Lyngvig Havns venner).

bærer præg af et intimt kendskab til branchen med en synsvinkel indefra. Truckertilivet romantiseres ikke, men en vis fagstolthed skinner alligevel igennem. Der er kun én ting som gælder for ”landevejens cowboy”: at hele lasten kommer frem, på trods af rastepadsbanditter, tyvebander og andre farer. Samtidig er sangen et godt vidnesbyrd om, at Vestkysten heller ikke i dag er en ø uden forbindelser til omverdenen. På samme måde som trafikken over hav åbner for nye horisonter i nye lande og med nye erfaringer, sørger containertrafikken over land for at holde omverdenskontakten ved lige, så at lokalsamfundet ikke lukker sig om sig selv og falder til ro i selvfed hjemstavnsliæbhaveri. Her synges om ”dybet i tunnelen nede ved Hamburg”, om Hollands tulipanmarker og Spaniens aftenrøde himmel. Truckeren, som er ham, der vinker dig frem med et smil, når trafikken er håbløs, er også ham, der har set pladser, som andre kun har drømt om. Et overskudsmenneske.

På samme cd handler nummeret ”Mi far han var fesker” om livet på havet, sunget på Thyborøn-dialekt. Her lægges der ingen fingre imellem.

*Han bløw føj' henne i Vrist
De leved' af kål og flæsk
Sked han i hans bowser
Så fik han tæsk*

Man er ikke i tvivl om, at det er et barskt liv, vi har med at gøre, og at det har sine skyggesider. Traditionsbevidstheden kommer til udtryk i sangens intertekstuelle reference til jyden, som er stærk og sej, og det kunne der nok være brug for, når man var på havet ”i treogtyve daw”; men også her økonomiseres der med de store ord og floromvunden sømandsromantik. At være på havet er først og fremmest et erhverv, et erhverv som har sine omkostninger: Han blev aldrig vasket, før han kom hjem, så hans ”underbowser lowtet grim”, hedder det, ligesom der uskrøm-

tet synges om byldeerne på fiskerens arme, som næres godt af saltvandet, og om at blive skyllet over bord, fordi man har fået sit ben i et tov, og om at blive reddet i sidste øjeblik; ”det var en løk’li’ daw”, hedder det karakteristisk underspillet.

I de fleste af de sange fra Vestkysten, der har fokus på arbejdet, er det ikke trummerummen, men sliddet som lyser igennem. ”Vi er oppe fra tidlig morgen, ænser knap solopgangens glød”, synger Fisker Thomas om fiskernes kamp for at ”bjærge det daglige brød”, en sang som ”Den rødes” orkester Klitdrene fra Hvide Sande også har som fast indslag, når de spiller op til fællessang ved sommerfesterne på Holmslands Klit. Ikke at alle deltagere i disse fester er fiskere, men lange arbejdsdage – nogle har endda to erhverv: et fast lønarbejde og så løsarbejde af forskellig art og farve, fx sort, derefter - kender man nok til i disse egne, hvor man pr. tradition har været snart fisker, snart bonde; alt afhængig af sæson og vejrlig.

Som helhed er Fisker Thomas fra Skagen, ved siden af West for Wrist, nok den af alle, der besynger arbejdet mest. Fx på live-cd’en *Bundgarnsfiskerne* fra 1995. Også i socialhistorisk forstand, som fx i sangen ”Kursen er lagt”. Bortset fra at vi her også får besked om kroniske smerter i muskler og lemmer, får vi også indsigt i mere familiesociologiske forhold, såsom at gå hjemme ved konen, der er ”en selvbevidst kvinde”, nogle dage, når man har været på søen, hvor det ender med, at de to parter begynder at kives.

*Vi elsker som vilde de første par nætter
Og bagefter slås vi som umage spætter*

De er begge vant til selv at bestemme og har det bedst hermed, fremgår det med en vis ironisk distance, som dog ikke er mere humoristisk, end at man fornemmer realismen og indforståetheden – og konens glæde ved atter at kunne sove i fred.

Bakskuld fra Mandø synger om kvinden, der i usikkerhed venter derhjemme på mandens hjemkomst: er båden fyldt med fisk, eller er det eneste, han kommer i land med blot ”to trætte hænder”? Andetsteds på cd’en *Hyldest til Mandø* hedder det:

*Her løb vi raske drenge
Og sled, som det var gængs,
Med får og hø i enge
Og sent vi kom til sengs*

Intet piberi, blot en nøgtern konstatering. Klage og bedrøvelse hjælper ikke, for det man laver er gængs; vilkårene er fælles for alle, der mener sig omfattede af det fælles ”vi”. Der appelleres til et inklusivt erindrings- og arbejdsfællesskab.

Ej heller i Sand på Gulvets sang ”Mod Sankt Hans” klynkes der. Dagene på havet er ganske vist lange, og man længes mod land, men erindringen om livet

som strandjæger med hunden og ”jollen jeg købte af Gunner” tilsidesætter for en stund tristessen. Kontrasten mellem det ende- og grænseløse hav på den ene side og livet som fritidsfisker og -jæger i fortrolighed med de velkendte omgivelser omkring Ho Bugt er tydelig nok, men holdes her som i de fleste andre arbejds-sange i ave af omtalen af de nære ting, som sanses midt i arbejdet: ”Nu går det, skipper, imod Sankt Hans, nu bliver skyggerne lange”.

Noget så hverdagsagtigt som færgetrafikken mellem Thyborøn og Agger indgår også i repertoiret, hvor personellet om bord nævnes ved navn. Endda øgenavne, som skikken foreskriver det på Vestkysten. ”Kaptajn Mappede, Jens Rok og Bent te Carls” omtales eksplicit, ligesom de tyske turister. Som modpol hertil står et mere usædvanligt arbejde som hvalfangsten ved Grønland. I *Drones and Bellows*' sang ”Pers Awten for søste å broue” stifter vi bekendtskab med det fra den sydlige del af Vestkysten, Fanø, Mandø og Rømø så velkendte historiske fænomen, at mændene tager af sted, medens kvinder og piger må blive hjemme og passe bedriften. I dette tilfælde rejser fader, ægtemand og lillebroder til Amsterdam, hvorfra hvalfangsten udgår. Sangen er dermed også et vidnesbyrd om, at Vestkystens kontakt med omverdenen mere er gået over vand end over land, og at den mere var orienteret i retning af Husum, Altona, Hamburg, Hull, Grimsby og Amsterdam end mod Sjælland og København. Heri ligger der et overset stykke kultur- og socialhistorie og en del af den danske kulturarv, der er totalt udgrænset.

Politik

Som noget forholdsvis enestående beskæftiger West for Vrist Band sig også med så kontroversielle problemer som politik. ”Drengen fra Sarajevo” er en illusionsløs sang om at være offer for krigen. I små samfund, hvor der ikke er muligheder for ghettoer og mytedannelser, behandler man indvandrere og flygtningene godt og har måske også bedre forudsætninger for at få dem integreret i lokalsamfundet. Drengen drømmer sig tilbage, men fortiden er blevet et fremmed land. Den gamle skole er væk, og kirkegården blevet en fodboldbane. Bevægelsen den modsatte vej, hvor danskere bevæger sig ud i verden for at være krigere, synger de om i sangen ”Soldier i Bosnien”, hvor man går i kamp for freden. I sangen hører man om noget så sjældent som optræning til kamphandlinger. Den slags er ikke hverdagskost i dansk populærmusik.

Udenrigspolitik er også et anliggende for Johnny Madsen. I sangen ”Sergei og Johnny” fra cd'en *Madsens Septiktanker* fra 1986, der er baseret på en rejse, som han og broderen foretog til Moskva året før.⁵ Madsen har her bevæget sig ud på det dybe vand: ”Der er langt fra La Porta til Den røde plads”, hedder det med en

---

5 Houmøller Thomsen 2008: 122

henvisning bagud til det værtshus og spillested i Lemvig lige overfor Damernes Magasin, hvor han havde sin bastion i de glade amatør dage i 1980'erne. Sangen er en bittersød kommentar til sovjetrussernes betagelse af vestlige konsumvarer. Den er en foregribelse af Jeltsin-epokens kapitalismeorienterede smadring af traditionel russisk folkekultur:

*Der står Sergej med sin rubel og kigger mod den finske kyst
Og der raser en blues i hans kyllingebryst
...
Sergej for satan! Drop den dollarbutik
Spil balalaika og ikke sensisejserermusik*

Indenrigspolitisk har Johnny Madsen ved flere lejligheder været ude efter konformitet og kontrolsamfund. Mest gennemgribende i et af de længste numre, han har lavet, "Den blinde lotterisælger" fra cd'en af samme navn, hvor der velopløst og bidende satirisk langes ud efter både politisk korrekthed på venstrefløjen og rigtige meninger hos den såkaldt kreative klasse. Johnny Madsen kan hverken lide ufolkelige mennesker eller "amtsfilosoffer", som selvretfærdige marcherer af sted for at uddele "statsfinansieret næstekærlighed", for slet ikke at tale om "feltornitologen der havde forgrebet sig på en skefuld Foie Gras". Han har i et interview fortalt, at han helst ser finske, polske, ungarske, islandske og italienske film, fordi de har en fordybelse og et timingspunkt, der ligger et andet sted end i Hollywood.⁶ Mainstream har aldrig været hans ideal.

"Lyngvig frit", som i hård konkurrence med "Hvidesandevælsen" er navnet på Holmslands Klits "nationalsang", er en sang, der muntert og med selvvironisk distance beskæftiger sig med Lyngvigs selvstændiggørelse, men det er samtidig en sang, som kritiserer kontrol og forbud af alskens slags. Det populære band Klitdrene fra Holmslands Klit spiller den hyppigt til festerne på Klitten.

*Lyngvigbo, din tid er inde
Lad dem få det sort på hvidt
Kom nu bedstemor og -far
Vi skal vis' hvor vi er fra
Nu skal Lyngvig atter være frit*

Man er ikke i tvivl om, hvor indgrebene i den personlige frihed stammer fra, og her som i flere andre sange fra Vestkysten fornemmer man en indædt modvilje mod hovedstaden. Ikke at man føler sig som "underdog" og som svagere end Østdanmark, men København ligger både mentalt og geografisk langt væk. I ju-

6 Madsen 2001

Tre af de gennemgående musikere ved sommerfesten i Nr. Lyngvig Havn er murer- mester John F. Andersen, også kaldet "Den Røde" (længst væk); i midten rejefiskeskipper Enevold Mose Sørensen, og nærmest kame- raet IT-konsulent Viggo Bork Olsen. (Foto: Lyngvig Havns venner).

lehæftet *Ywl o æ Kle't*, der udgives i Hvide Sande, har det gennem årene vrिमlet med historier om trakasserier med myndigheder, styrelser, skatteforvaltninger, toldmyndigheder etc. Det er baggrunden for, at "Lyngvig frit" er fast repertoire ved egnens lokale fester. At høre den spillet i Danmarks Radio ville næppe være en oplagt mulighed; lokalt kan man omkvædet udenad.

Stedsbevidstheden – hjemstavnsfølelsen

Orkestret Drones and Bellows' cd *Hiimstoun* er, som titlen siger det, fyldt med hjemstavnsmusik i og omkring Vadehavsområdet. Her synges på både frisisk, tysk, rigsdansk og sønderjysk dialekt. Alene heri ligger der en god portion stedsbevidsthed, derved at man både anerkender såvel regionens sproglige forskelligheder som kulturens enhed. Stedsbevidstheden generelt kommer til udtryk i besyngelser af egnens natur og distinkte særpræg med tidevandet som et betydningsfuldt og -ladet fænomen. Mere specifikt synges der om bestemte lokaliteter såsom øen Jordsand, der tidligere var beboet af en tre-fire marskbønder, og om et sagn om vejretten mellem Skærbæk og Misthusum, hvor det går så grueligt galt, at det ender med 11 mænds død og et farligt spøgeri:

*Lig sin den daw har et spøgt å æ vei
Do kan sjel tei u o se et, hvis do tør!*

De Gyldne Løver fra Vendsyssel kan både synge en sang om det gode skib Martha og om konen fra Læsø, "og på Læsø var hun født; hun elsked' højt sin mand, men mer' en anden hun havde mødt", men kiler også på med en nok så offensiv lokalpatriotisme:

*Folk siger der er skønt på Mallorca og Als
Men hvem siger noget om Asaa og Hals
Og Nielstrup og Napstjært og hvad det nu kaldes
I den nordlige ende af landet*

Tørfisk kommer også på banen med intimitet og lokalkendskab: "Kursen er sat, så nu stævner vi ud, Hanse, Karl Viggo og Børge og Knud" fra cd'en *Kursen er sat*. Om navnene er fiktive eller ej, spiller en mindre rolle. Hovedsagen er at de virker lokale og hjemstavnsagtige.

Andre sange er direkte hyldester til hjemstavn, der lovprises i høje toner. Meget af lyrikken i disse hyldester er klichéfyldt og banalt. Det er afgørende er da heller ikke indholdet heri, men funktionen. Det at synge sammen er nok så afgørende. Stemmerne og de kroppe, som stemmerne bor i, føjes sammen og bekræfter herved sin egen og de andre sangeres identitet. Sangene er fællesskabsbekræftende. Når Bakskuld lovpriser vadehavsøen Mandø med en sang om "den havblå hindebæger" er det næppe for at gøre rede for et sagsforhold eller for at informere lytteren, men snarere ment som en invitation til meningssamvær med henblik på et fællesskab og en "os"-fornemmelse, som er andet og mere end en addering af forskellige monologiske tilstande hos enkeltindivider. Selve udsigelsen og lydhørheden overfor denne er en sproglig handling i det offentlige rum, der er andet og mere end en samordning af forskellige individers handlinger. Begge dele udgør en samhandling lig den, der finder sted, når to mænd saver en træstamme over, hvor det snarere end to individer er et syntese-fællesskab, der udfører handlingen. Det samme sker, når spillemændene i Sønderho på Fanøs sydspids slutter en glad aften i 1977 af med at invitere til fællessang med temaet "At samles skilles ad" efterfulgt af "Fanø oh Fanø". Det drejer sig om bekræftelse mere end om information og oplysning.

Den mest landskendte sang med stedssans fra Vestkysten er måske Sand på Gulvets "Mellem Esbjerg og Fanø". Det lokale islæt er ikke til at tage fejl af. Hovedpersonen hedder Las "og han sejled' i en smadderkas", inden han landede på havets bund, hvor han hilser med en kaffepunch. På disse egne ved man nok at værdsætte en "bette svot". Krukker og Korsfisks sang "Flaskeskibsdrankerne" fra cd'en *Det værste skidt fra havet* vidner herom, men sangen har også sin pointe i, at man adskiller sig fra dem, "der spiller håndbold i KFUM &K". Henvisningen refererer givetvis til Hvide Sandes stolte håndboldtraditioner.

I andre tilfælde er stedsbevidstheden mere indirekte. Johnny Madsens sange kan høres som én eneste stor hyldest til hans barske hjemby – også udover de sange, der i titlen eksplicit drejer sig om Thyborøn. Kender man lokaliteterne på Harbøre Tange, er man til gengæld sjældent i tvivl og nikker genkendende, når han synger om et kirketårn, der kan ses på lang afstand. Vi er på vej sydpå fra Thyborøn og kan se Harbøres karakteristiske profil i horisonten. Sangen

John. F. Andersen, der på grund af sin hårfarve også kaldes "Den Røde", spiller en række instrumenter, herunder harmonika. Hans far, tidligere fiskeskipper Eigil Andersen, spillede med i orkestret "Krukker og Korsfisk" og medvirker i de fleste små musikalske begivenheder på Holmslands Klit, hvor han på banjo optræder sammen med Jytte Weise på harmonika. De spiller både til udendørs gudstjenester og på den årlige D-dag på torvet i Hvide Sande, når der serveres dabs, dvs. saltede og tørrede isinger. (Foto: Lyngvig Havns venner).

"Sanduglen og natørnen" bærer kun betegnelsen "Sang til min hjemby" som undertitel. Alligevel er man ikke i tvivl om lokaliteten:

*Det er nat ved den sidste kaj
Sanduglen synger ved molen
Vinden blæser den anden vej
Tværs gennem solen
Bakkerne lyser mildt
Engen er stille og rødt*

Kajen, molen, strandengene, bakkerne på den anden side af Krik Vig peger alle i samme retning: hjemad.

Det er denne kombination af noget såre lokalt og en markant omverdensåbenhed – mere nord-, vest- og sydværts end i retning af hovedstaden – der sætter den nord- og vestjyske folkelige populærmusik i relief og samtidig kompletterer billedet af det at være dansk i ord og toner som et væsentligt, men stort set upåagtet alternativ.

Kulturelle minoriteter

Den danske populærmusiks tematiske repertoire er gennemgående både snævert og abstrakt. Hvor ældre tiders populærmusik i tiden op til ca. 1960 kunne gøre plads til både Nyboders Pris, Skamlingsbanken og "Bornholm, Bornholm, Bornholm – du min dejlige ferieø", betød ungdommeliggørelsen og angloficeringen af populærmusikken før og efter 1960 en udgrænsning af særegne lokaliteter. Det danske sangrum blev homogeniseret og afspecificeret, hvor det er interessant, at The Beatles og andre Liverpool-grupper som fx Jerry and the Pacemakers nok kunne besynges både Penny Lane og den færge, der krydser Merseyfloden i en slags pastoralpop,⁷ uden at det fik nævneværdige konsekvenser for den danske

7 Daniels 2006

populærmusik. Forklaringen er formodentlig, at nok var der i årene efter 1945 tale om en markant amerikanisering og angloficering af den samlede danske populærkultur,⁸ men der var samtidig grænser for påvirkningen, og ikke alle dele af denne populærkultur slog igennem i Danmark,⁹ medens dele af populærmusikken, som fx protestmusikken, kun slog igennem i stærkt modificeret udgave.¹⁰ Uanset påvirkning eller ej lå mønstret fast: I Danmark tonede der et billede frem af én fælles og ensartet populærmusik, der var både almen og abstrakt – og uden (ud)kant.

Amerikaniseringen og angloficeringen af populærmusikken var ingenlunde et dansk fænomen. Den gjorde sig også gældende i de øvrige nordiske lande. I en musikalsk situationsbeskrivelse fra Malmø i begyndelsen af 1960'erne hedder det:

När vi strömmade ut på skolgatan väntade raggarna och knuttarna utanför Frases bar, tvärsöver gatan. De hade eldat upp sig med Elvis på jukeboxen och stod och väntade med cykelkedjor. Vilken återspejling av kulturanarkin på 50- och 60-talet! Gymnasieungdomen hade annekterat Folkets Hus med det svarta proletariats musik, medan den svenska arbetarklassens barn höll till i en osande pommefrites-bar och dyrkade den kultur som den snabbt expanderande amerikanska kulturindustrins viktigaste mjölkossor utövade.¹¹

Også fra andre dele af Norden støder man på lignende forhold. I Sven-Erik Klinkmanns fyldige behandling af rock og beat i købstaden Vasa i Finland ved kysten i den svensktalende del af Österbotten, kan man tydeligt se den massive amerikanske og engelske påvirkning, som dog her modificeres betydeligt af den svenske populærmusiks indflydelse, så der opstår en slags global musikstil.¹² Denne globalisme svækker dog ingenlunde billedet af en afspecificeret og aflokalisert musikstil. Spillestilen er international, og indholdet er transnationalt, for så vidt som det er både a-nationalt og a-lokalt.

Den store immigrationsbølge fra Sydeuropa, Mellemøsten, Asien og Afrika, som slog igennem i Europa fra 1960'erne, ændrede i nogen grad den éntydige amerikanisering og angloficering, for så vidt som den fremtvang opmærksomheden på og en stillingtagen til de nye europæere. Det skete også i Danmark, hvor vi, om end med visse konflikter til følge, har været vidne til et stort behov for anerkendelse af de nye minoriteter og deres kultur.

8 Hein Rasmussen og Rosenørn 2010

9 Kayser Nielsen 2010

10 Marstal 2010

11 Berggren 2009: 51

12 Klinkmann 2010

Til fællessangene af sømandsvalse og lokale "nationalmelodier" kalder orkesteret i Nr. Lyngvig Havn sig "Klitdrenge". Når man har spist, og der skal danses, ændrer man navn til "Sunglasses". Det er sidstnævnte, som leverer musikken til disse to dansende (Foto: Lyngvig Havns venner).

Kendetegnende herfor har imidlertid været, at fortolkningsmatricen herfor primært har været etnisk – med en vis betoning af arabisk og/eller islamisk etnicitet. Andre forståelsesmatricer, såsom sociale, kønsmæssige og økonomiske, har haft sværere ved at trænge igennem. Tilsvarende har behovet for anerkendelsen af gamle kulturelle minoriteter, såsom grønlændere, færingere, (hjemme)tyskere og dialekttalende i periferien, ikke har været påtrængende, til trods for at de, som påpeget for Vestjyllands vedkommende af bl.a. Ellen Damgaard, rummer betydelige distinktive træk.¹³

Hertil kommer, at den generelt store interesse for de nye, etniske minoritetskulturer også har været selektiv i sit emnevalg. Størst opmærksomhed har der været på madområdet, hvor betydelige dele af det arabiske og mellemøstlige køkken har vundet indpas i den danske madkultur, medens kønsrollemønstre og musikmag ikke har været ligeså populære. Med enkelte undtagelser har den danske musikscene – spillesteder, radio og TV – ikke åbnet dørene på dette område i samme grad som for madens vedkommende. Etnicitetsdagsordenen har ikke omfattet populærmusikken. Her synes det angloamerikanske hegemoni at være næsten uigennemtrængeligt. Anerkendelsen af Danmark som et multikulturelt samfund omfatter hverken arabisk musik eller vestjysk musik.

Konklusion

Når musikkulturen fra den jyske vestkyst har haft svært ved at slå igennem på den samlede danske populærekulturelle musikscene skyldes det dels eksterne, dels interne faktorer. Eksternt og politisk er man aldrig blevet opfattet som en kulturel minoritet, og selv om dette havde været tilfældet, er det tvivlsomt om

---

13 Damgaard 1991; 2002

det ville have nyttet, idet den musikalske side af minoritetskulturerne ikke har nydt samme bevågenhed som andre dele af disse kulturer. Hertil kommer, at en tilværelse i den rent geografiske periferi heller ikke har virket produktivt: man er i næsten enhver henseende langt væk fra centrum og hovedstad.

Internt – og mere snævert musikalsk – er det tydeligt, at det vestjyske musikmiljø, som her aftegnet, afviger fra tilsvarende musikmiljøer i mere centrale områder af Danmark, ved at centrere sig om andre temakredse end de normalt besungne. De mest tydelige træk heri er en centrering om specificitet og materialitet. Nærmere bestemt drejer det sig om en samling omkring specifikke navngivne lokaliteter og omkring det fysiske arbejdsliv og sociale erfaringer i dagligdagen med en tydelig angivelse af den del af materielkulturen, der udgøres af kropsligheden.

Men samtidig er det netop i kraft af denne specificitet og sans for den materielle og kropslige side af tilværelsen, at denne del af det danske musikliv kan siges at udgøre et anderledes bidrag til et samlet billede af kulturelt demokrati i Danmark, der lever op til en fordring om ikke kun at have formel ytringsfrihed, men også adgang til at blive hørt.

Perspektivering - centralismeskygger

Spørgsmålet om kulturelt demokrati er i vor tid blevet reaktualiseret som følge af tilstedeværelsen af nye samfundsmedlemmer såsom flygtninge og indvandrere, hvor det i en hyppigt citeret artikel af Jan Pakulski hedder, at det kulturelle demokrati står overfor en ny udfordring med krav om uhindret kulturel repræsentation, anerkendelse uden marginalisering og integration uden normalisering.¹⁴ Ved undersøgelser af kulturelt demokrati bør man som hovedregel stille spørgsmålene: vejer ytringsfriheden tungere end retten til ikke at blive diskrimineret og krænket? Og er der andre grupper end fx etniske, religiøse og seksuelle, som bør omfattes af mindretalsbeskyttelse for at undgå den krænkelse, at man aldrig kommer til orde og aldrig bliver lyttet til? Spørgsmålet er, om også befolkningsgrupper i randområder og periferier på lang afstand af centrum og centralistisk magtudøvelse hører hjemme i dette billede, og om også disse kan fremføre legitime krav om anerkendelse af deres særegne og forskellige kultur i et kulturelt demokrati.

Hvis dette er tilfældet, åbnes der adskillige nye perspektiver for forskellige befolkningselementer overalt i de nordiske lande. Nogle – og det gælder specielt folk i hovedstadsområderne, højtuddannede og folk fra den såkaldt kreative klasse – ytrer sig bestandigt og bliver hørt. Andre ytrer sig nok, men bliver sjældent

---

14 Pakulski 1997: 80

hørt. Det gælder eksempelvis læserbrevsskribenterne i de store aviser; dem er der ikke ret mange, som tager alvorligt. Endelig er der en stor gruppe, som sjældent ytrer sig og sjældent bliver hørt. Som hovedregel gælder, at jo længere borte fra centrummagtens korridorer, man befinder sig, desto større er risikoen for at havne i denne gruppe tre. Som en anden hovedregel for de nordiske lande gælder, at jo længere mod vest og nord, man kommer, desto større risiko for negligering. Ejendommeligt nok er det den nationalisme, der ellers er så udskældt blandt hovedstædernes favoriserede befolkningsgrupper, som danner baggrund for denne negligering. Idet man udgår fra, at inden for nationen er vi alle lige, ser man ikke problemet, at nogle er mere lige end andre.

Allerede i 1832 hævdede den danske nationalliberale politiker Orla Lehmann, at der ikke fandtes provinser i Danmark. Han har siden fået mange efterfølgere. De nationalliberale centralismeskygger kaster fortsat mørke af sig. Det er dem, der gør, at periferier som fx den danske nord- og vestkyst fortsat har svært ved både at komme til orde og at blive hørt i offentligheden. Man negligerer fremdeles, at folket ikke kun er en organisk helhed, men et relationelt og spændingsfyldt fænomen. Så længe dette syn opretholdes, må man forlade sig på Gottfried Benns diktum: "Wovon man nicht reden kann, darüber muss man singen". Altså skal der synges – og på Vestkysten i særdeleshed.

Litteratur

- Berggren, Lars 2009: "Popgrupper växer upp som svampar ur jorden". Reflektioner kring en ungdomsrörelse i sextiotalets Malmö, in: Lars Berggren, Mats Greiff og Björn Horgby (red.): *Populärmusik, uppror och samhälle*. Malmö: Malmö Högskola.
- Braad Thomsen, Christian 2003: *Musik uden grænser. En personlig guide til verdensmusikken*. København: Lindhardt og Ringhof.
- Damgaard, Ellen 1991: *Lemvig. Langt væk? Fra hvad?* Lemvig: Lemvig Museum.
- Damgaard, Ellen 2002: I kuling fra Hals til Harbøre. Et studie af regional identitet, in: *Fortid og Nutid* 2002, nr. 4.
- Daniels, Stephen 2006: Suburban Pastoral: Strawberry Fields forever and Sixties memory, in: *Cultural Geographies* 2006, vol. 13: 2.
- Hein Rasmussen, Søren og Rasmus Rosenørn (red.): 2010: *Amerika i dansk kulturliv 1945-75*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Houmøller Thomsen, Anders 2008: *Særling fra verdens ende. Samtaler om og med Johnny Madsen*. København: People's Press.
- Kayser Nielsen, Niels 2010: Sport og amerikanisering indtil ca. 1975, in: Søren Hein Rasmussen og Rasmus Rosenørn (red.): *Amerika i dansk kulturliv 1945-75*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

- Kjems, Rud 1997: "Sære lyde i vinternatten", in: *Skivebogen* 1997.
- Klinkmann, Sven-Erik 2010: *Från Wantons till Wild Force. Nya sound i en gränsstad*. Hedemora: Gidlunds.
- Madsen, Johnny 1998: Interview med Kasper Harboe, in: *Ud & Se. DSB-Magasinet*, august 1998.
- Madsen, Johnny 2001: Interview med Lisette Arent Greve, in: *Morgenavisen Jyllands-Posten* 18. 3. 2001.
- Marstal, Henrik 2010: Ved det store stygge Storkespringvand. Fordanskningen af 1960'ernes amerikanske protestsangskultur, in: Søren Hein Rasmussen og Rasmus Rosenørn (red.): *Amerika i dansk kulturliv 1945-75*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Pakulski, Jan 1997: Cultural Citizenship, in: *Citizenship Studies* 1(1).
- Taylor, Charles 1995: *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos.

Songs from the West Coast. An Overlooked Aspect of Popular Music in Denmark

The musical environment of West Jutland, on the coast from the border to Skagen, leads a quiet life in the Danish cultural public, and with a few notable exceptions it is almost unknown on the musical stage of popular culture. The present article is an attempt to give voice to a popular-cultural marginal area of Denmark, not in order to cast it in the part of a victim, but rather to complete the picture of Danish musical culture by drawing attention to a centre/periphery approach. To be more precise, analyses are made of the themes - love, politics, work, Christian faith, sense for the region - that are so prominent in the musical culture of Western Jutland. The tenor of the article is that attention to this part of Danish musical life is desirable in order to shape a cultural democracy which includes recognition on a basis of equality.